

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.7+396.1

Т. С. Ганзицька

кандидат юридичних наук
Класичний приватний університет

ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ МІСЦЯ ТА РОЛІ ЖІНКИ В СУСПІЛЬСТВІ

Статтю присвячено розгляду питання історії становлення поглядів на місце та роль жінки в суспільстві. Проведено історіографічний аналіз поглядів науковців з давніх часів до сучасності. Визначено особливості в розвитку підходів щодо значення жінки в соціумі відносно кожного періоду.

Ключові слова: гендерна рівність, гендерні дослідження, фемінізм, роль жінки.

I. Вступ

На сьогодні у світі одним з найактуальніших питань у сфері захисту прав людини є питання щодо становища жінки в суспільстві. В науці цьому питанню приділено дуже багато уваги, але, незважаючи на це, проблема співвідношення ролі жінки та чоловіка в суспільстві досі залишається повністю не вирішеною. Так, проблема визначення місця й ролі жінки в суспільстві ще з давніх часів турбувала людство. Його виникнення і наукове формулювання йде від античних часів і триває по сьогодні. Розкриттю цього питання присвятили свої праці низка вчених, зокрема І. Ворчакова, О. Козлова, О. Кулачек, К. Левченко, Л. Ліщук, Н. Пушкарєва, Т. Слабчук, Н. Слюсаренко, Л. Смоляр, Н. Чухим та ін.

II. Постановка завдання

Історично склалося так, що жінка в усі часи виконувала здебільшого роль господині дому та займалася вихованням дітей, а тому, зазвичай, ніякого відношення до суспільної, громадської праці не мала. Стереотипність поглядів щодо такого стану справ залишається і в сучасному суспільстві, незважаючи на те, що жінку та чоловіка давно було зрівняно в реалізації своїх прав та свобод у всіх сферах життєдіяльності.

Мета статті – здійснити історіографічний аналіз ролі та місця жінки в суспільстві, щоб краще зрозуміти природу рівності статей і боротьбу за неї жінок.

III. Результати

Першим мислителем, який поставив питання ролі та значення жінки у функціонуванні античного суспільства на рівень філософської рефлексії, був Платон. Проте у цьому аспекті його праці були неоднозначними.

Так, наприклад, у своєму діалозі “Держава” Платон зазначає: “Однакові природні якості зустрічаються у живих істот тієї або

іншої статі, і за своєю природою як жінки, так і чоловіки можуть брати участь у всіх справах” [20, с. 125]. На думку мислителя, жінка відрізняється від чоловіка лише здатністю народжувати дітей, але це не може впливати на їх роль у соціумі. Тому призначення на адміністративні посади не повинно залежати від статі [20, с. 251].

Втім, на противагу зазначеним нетрадиційним поглядам Платона на роль жінки в суспільстві, репрезентованим ним у “Державі”, наприклад, діалог “Тімей” свідчить про те, що Платон дотримувався й традиційної для античних часів точки зору про нерівність чоловіка й жінки в приватній та публічній сферах життя. На його думку, жінка, наділена багатьма недоліками і є засобом досягнення чоловічого щастя на Землі [20, с. 256]. Жіночу діяльність Платон вбачав лише в приватній сфері, де жодна функція, що пов’язана з управлінням громадськими справами, не може бути нею реалізована [19, с. 47–48].

Про дуалізм у поглядах Платона на становище жінки в античному суспільстві свідчать такі вислови мислителя: “жінка займає середнє місце між чоловіком і твариною” (твір “Закони”), “жінки й чоловіки мають однакову сутнісну природу й цінність” (твір “Симпозіум”) [18, с. 31].

Проте Платон, незважаючи на його намагання довести необхідність рівноправності статей, все ж таки був прихильником патріархальної концепції побудови відносин у суспільстві, тому жінці відводив відповідну роль у ньому.

Продовжуючи започатковану Платоном традицію філософського осмислення “жіночого питання” у контексті вирішення загальних проблем життєдіяльності суспільства, Аристотель був мислителем, який задав “біологіську парадигму” в трактуванні ролі жінок [15, с. 34].

Аристотель у своїй праці “Політика”, аналізуючи місце й роль чоловіка та жінки в су-

спільстві, стверджував: “Так і чоловік відносно жінки: перший за своєю природою вищий, друга – нижча, і ось перший править, а друга підпорядкована. Цей же принцип з необхідністю повинен діяти у всьому людстві”. Жінка у нього перетворюється на повністю підконтрольний об’єкт, у якого не може бути ніяких самостійних бажань та рис, основне призначення жінки – служити чоловіку, приносити користь родині й державі, а також народжувати дітей [1, с. 383]. У родині відносини будувались за принципом “раб/жінка – господар/чоловік”. Функції всіх членів сім’ї спрямовувались на досягнення спільного блага, що визначалось керівником сім’ї – чоловіком. Всі ці чинники відсторонювали жінок від участі в громадських справах. Жінка символізує приватні домашні, сімейні відносини, стабільність, на якій будується “поліс” [15, с. 79].

Таким чином, Аристотель розробив концепцію природної відмінності статей, у якій жінок розглядали як “нижчих істот”, повністю залежних від чоловіків, не здатних зробити власний вибір у будь-якій сфері суспільних відносин.

Загалом у античному суспільстві панував принцип підпорядкування тілесного/жіночого начала розумному/чоловічому. Тому в античності жінки асоціювалися з приватною, підпорядкованою сферою, вони функціонально були виключені з практик свободи, які визначали політичне життя: публічна сфера не тільки просто існувала без жінок, вона була налаштована проти них; при цьому виключення жінок з публічної сфери спиралося на притаманну їм “природну” нездатність переступити за межі їх біологічного й економічного підпорядкування в домашній сфері [9, с. 5].

В історії розвитку людства значний вплив на зміну становища жінок у суспільстві (насамперед – “європейському”) мало запровадження християнства. Християнство було більш прогресивнішим і гуманістичнішим, ніж всі інші тогочасні релігії, спричинивши у жінок усвідомлення людської гідності й вимагаючи визнання цього від усього суспільства [29, с. 35].

Християнство створює культ Богородиці, Діви Марії, із якими пов’язана абсолютна цнотливість і вічна жіночність [15, с. 36]. З огляду на напрями інтерпретації християнства, будь-яке його трактування завжди втілює в собі жіночий початок світу.

Проте ставлення до жінки й за часів християнства не можна визначити як однозначне, на підтвердження чого, наприклад, можна згадати тезу К. Левченко: “Парадокс у християнському сприйнятті жінки полягає в поділі її на дві іпостасі – непорочної діви і блудниці” [14, с. 34]. Тому позитивний вплив впровадження християнства на становище жінки був призупинений аскетичними поглядами, які поширювала церква: жінка – вмістище гріха, джерело зла, “ворота, через які входить диявол” тощо.

Так, земна жінка не рівня чоловікові й повинна у всьому коритися йому. Підпорядковане становище жінки постійно закріплювалося в тих чи інших релігійних ученнях. Так, наприклад, Апостол Павло в посланні до ефесян прорікав: “Дружини, – коріться своїм чоловікам, як Господові, тому що чоловік – голова дружини, як і Христос – Голова Церкви... І як кориться Церква Христові, так і дружини у всьому підкоряйтесь своїм чоловікам” [10, с. 73].

Ф. Аквінський проголошує, що жінка – “це невдало зліплений чоловік”, “випадкова істота” [5, с. 3]. У своїх вченнях Ф. Аквінський протиставляв форму й матерію, душу й тіло, жіноче й чоловіче. Він зазначав: “Стосовно духу жінка не відрізняється від чоловіка. Але у світських справах у неї нижча мета, яка прирікає її на підпорядкування” [25, с. 75].

Незважаючи на те, що християнські джерела, зокрема, Біблія містила в собі положення про рівність усіх перед Богом, зрівняння в суспільних відносинах чоловіка та жінки не відбулось. Навпаки, жінки перебували в пригнобленому становищі, вони ототожнювались із чимось гріховним, і саме вони найчастіше ставали жертвами середньовічних інквізицій.

Але необхідно наголосити, що загалом зазначена ситуація була притаманна не всім без винятку країнам, які прийняли християнську віру. Наприклад, за часів Київської Русі жінка виступала рівноправним суб’єктом як публічних, так і приватних відносин. Свідченням цього є низка історичних фактів та невіддільних від них видатних постатей. Перш за все, зазначимо, що сам акт прийняття християнства (955 р.) був здійснений княгинєю Ольгою, першою серед українок правителькою, освіченим політиком та культурно-релігійним діячем.

Так, український дослідник М. Голубець, досліджуючи роль жінки в історії українського народу, звертав увагу на основні досягнення княгині Ольги, згадував про дотримання нею старослов’янського “закону помсти” (покарання племені древлан на початку правління). Цим фактом науковець доводив, що жінка в період Київської Русі не тільки не була відсторонена від політико-економічних процесів, а навпаки, прекрасно розумілася на звичаєвому праві та усвідомлювала неписані закони суспільного життя.

Наступною видатною постаттю дослідник називає Анну, дочку Ярослава Мудрого й королеву Франції. Як дочка київського князя, Анна Ярославівна презентувала не лише при французькому дворі, а й на європейському просторі рівень розвитку української культури XI ст. Підтвердженням цього є той факт, що на відповідних політико-правових документах зафіксовані її підписи кирилицею та латиною (ці акти одночасно є пам’ятками українського письма). Це, на думку М. Голубця, вагомий аргумент на під-

твердження самодостатності та високого освітнього рівня українських жінок – представниць вищих суспільних верств на тлі неписьменних французьких вельмож [28, с. 365–366].

Про участь жінок у державних справах також свідчать їх володіння державними печатками для затвердження офіційних документів, тобто фактично й юридично вони мали право виконувати адміністративні функції на своїх землях. Зокрема, особистими печатками володіли: мати Володимира Мономаха, дружина великого князя київського Святополка Ізяславича Ірина, дружина великого князя Мстислава Володимировича Христина, дружина великого князя Всеволода Ольговича Марія.

Також у період міжусобиць у XII–XIII ст. княгині та боярині нерідко брали участь у внутрішньо-політичних конфліктах у боротьбі за владу [21, с. 37].

Окрім того, в приватній сфері життя норми давньоруського права надавали право вибору жінкою нареченого, права на відмову від небажаного нареченого, рівноправний з чоловіком статус в укладенні шлюбної угоди, а пізніше, у XVI–XVII ст., право на свою долю у спадщині, на її використання за власною волею [16, с. 6]. Також жінка отримувала право на розлучення з власної ініціативи [20, с. 32].

Таким чином, жінка в Київській Русі виступала повноправним членом середньовічного суспільства, мала низку юридичних прав та брала активну участь в управлінні державними справами.

Що стосується Західної Європи, то основні істотні позитивні зрушення в ґендерній сфері відбулись тут за часів Ренесансу. Існує думка, що витоки феміністичної теорії зародились саме в епоху Відродження [22, с. 106]. У цей час виникають погляди на несправедливе ставлення до жінок у суспільстві через придушення їхньої особистості, висловлюється думка, що жінки повинні бути допущені до освіти. Таким положенням присвячені праці К. де Пізан “Книга про Град Жіночий” (1405) і трактат К. Агріппи “Про шляхетність та перевагу жіночої статі” (1529) [5, с. 3].

Основний культ епохи Відродження – здорова жінка, яка втілює ідею плідності та материнства. Жінка стає об’єктом естетичного захоплення. Однак, незважаючи на це, в цей період жінка знов-таки піддається жорсткому економічному та соціальному контролю.

У добу Просвітництва спостерігається докорінна зміна концепту жінки, яка була частиною тієї загальної трансформації уявлень, що характеризували настання історично нового часу. Так, Вольтер викривав несправедливість жіночої долі; на думку Дідро, припущення існування жінки є наслідком певних цивільних законів і звичаїв; Монтеск’є – що жінка може й повинна брати участь у суспільному житті [22, с. 106].

У цьому контексті доцільно звернути увагу й на думки утопістів стосовно становища жінки та її ролі в суспільстві. Так, Т. Мор у своїх роботах розглядав проблеми рівності статей, рівних здібностей чоловіка та жінки, проблеми ґендерних відносин. На його думку, в ідеальній державі жінки можуть себе реалізувати в будь-якій сфері суспільної діяльності; служити в армії; перебувати на вищих посадах. Т. Кампанелла у “Місті Сонця” підтримував ідею рівності статей у їх здібностях, подібності в одязі, характеристиках особистості та поведінці, проте чітко визначив заняття: чоловіки займаються фізичною роботою, жінки народжують дітей [4, с. 637].

У зазначеному плані відзначається істотними позитивними змінами XVII ст. У цей період Т. Гоббс проголосив ідею природної рівності жінок і чоловіків як інтелектуально, так і фізично. Погляди Т. Гоббса принципово відрізнялися від попередників, які “наголошували або на вродженій дефективності жінки (Аристотель), або посилювали на її підпорядкування чоловікові внаслідок гріхопадіння (Ф. Аквінський)” [23, с. 175].

Протягом XVIII ст. питання підпорядкованості жінок чоловікам, їх зумовленості природним станом речей чи результатом дискримінації стали предметом постійного обговорення. Монтеск’є, Гольбах та інші вчені так чи інакше вирішували проблему статі та жінки, через яку її репрезентували, виробляючи аргументи “за” чи “проти” “природного” характеру жіночих властивостей і підпорядкування їх чоловікам [29, с. 53].

Але в цей історичний період оновлений дискурс статі найяскравіше вираження знайшов у працях Ж.-Ж. Руссо. На запитання: “Чи належить жінка до істот людського роду?”, Руссо дає однозначну відповідь: у тому, що не стосується статі, жінка дорівнює чоловікові, тобто людині. У тому ж, що стосується статевої належності, вони різняться: коли чоловік виконує роль самця лише в певні моменти, жінка є самкою протягом усього життя до старості; її тілесна конституція, дух, характер і темперамент зумовлюються її статевими функціями.

Отже, Руссо ототожнює жінку зі статтю, тому в контексті його подальшого аналізу не лишається фактично нічого, що об’єднувало жінку й чоловіка. Для жінок добродійністю є те, що для чоловіків виступає як недолік, і навпаки [29, с. 55–56].

Таким чином, з огляду на зазначене, можна дійти висновку, що Ж.-Ж. Руссо, хоча й виступав за визнання рівних здібностей чоловіка й жінки, усе ж таки залишався прихильником традиційної чоловічої влади в публічній та приватній сфері життя.

Важливою історичною подією із затвердження рівності чоловіка та жінки стала Французька буржуазна революція (1789–1794). У “Декларації прав людини і громадянина”

1789 р. вже перше речення цього документа свідчило: “Всі люди народжуються вільними й рівними в правах”. Всі, без винятку. Але ця Декларація суперечила спеціальному декрету, що обмежував у правах жінок. Щоб зняти цю суперечність, законодавці були вимушені доповнити Декларацію цілою низкою актів, у яких роз’яснювалося, хто ж у революційній Франції потрапляє в категорію “вільних і рівних”. Жінки в неї не потрапили. Така ситуація призвела до виникнення нового суспільного явища – руху, який був направлений на захист політичних прав жінок. Серед родоначальниць цього руху стала О. де Гуж, яка в 1790 р. опублікувала “Декларацію прав жінки” за аналогією з “Декларацією прав людини і громадянина”, де зазначила про необхідність знищення всіх чоловічих привілеїв. За її переконанням, “природне право” передбачає загальну свободу, володіння власністю, опір всім формам деспотизму. І жінка не менше чоловіка здатна до реалізації цього права. Єдина перешкода для неї – тиранія з боку чоловічої статі [12, с. 67].

Такої ж позиції дотримувався політичний ідеолог епохи Великої французької революції Ж. де Кондорсе. Він був прихильником політичної рівноправності жінок, тому вимагав для них активного й пасивного виборчого права [5, с. 5].

Незважаючи на проблемність встановлення фактичної рівності між чоловіком і жінкою, все ж таки французька буржуазна революція заснувала історію організованого жіночого руху. Його продовжили жінки Англії, США, Німеччини, Скандинавських країн. Головне питання, з якого вони розпочали свою діяльність, пов’язане з боротьбою за надання жінкам виборчих прав. Цей рух розпочався в середині XIX ст. в Англії і отримав назву “суфражизм” (від англ. *suffrage* – право голосу) [30, с. 111].

Проте потрібно зазначити, що в новітній історії до жіночого питання ставилися по-різному. Зокрема зауважимо на поглядах німецьких мислителів.

І. Кант у своїй теорії демократії окреслював активне й пасивне громадянство. Активне означало, що людина має право брати участь у прийнятті політичних рішень за умови, що вона повністю незалежна від будь-кого, перш за все економічно. Відповідно, жінки можуть володіти лише пасивним громадянством, виступаючи об’єктами, а не суб’єктами політичного життя.

Проте І. Кант не виключав наявності у жінок іншого, окрім народження дітей, призначення, жінка може проявити свої здібності також у розвитку суспільної культури. На думку філософа, їй притаманні слабкість і страх, котрі необхідні для захисту себе й своєї дитини, що виступають як властивості для збереження людства [11, с. 188–189].

Г. Гегель підтримував погляди І. Канта стосовно становища жінки в суспільстві. У

його уявленнях сім’я – нижча ланка громадянського суспільства, а “нижчий світ – світ жінок”. Будь-яка трансформація жінки з метою вийти за межі сімейних відносин є загрозою громадянському суспільству [24, с. 2].

На думку А. Шопенгауер і Ф. Ніцше, природа обдарувала жінку лише брехливістю, схильністю до зрад, невдячністю тощо. Жінка мусить мати хазяїна [6, с. 5].

Проте таку точку зору стосовно ролі та значення жінки в суспільстві розділяли не всі мислителі. Вклад в еволюцію поглядів щодо становища жінки в суспільстві здійснили соціалісти-утопісти XIX ст., особливо Ш. Фур’є. У своїй роботі “Доля світу та людства” він піддавав критиці погляди тих, хто вважав, що жінка може бути тільки домогосподаркою [26, с. 174].

На його думку, рівень цивілізованості суспільства знаходиться в прямій залежності від становища жінки в цьому суспільстві. Розширення прав жінок він розглядав як “головне джерело соціального прогресу”, оскільки соціальної прогрес полягає в поступовому вивільненні жінок, а регрес і занепад суспільства – в її обмеженні. Чоловіки й жінки майбутнього суспільства настільки рівні, що влада завжди належить не одній людині, а декільком, наприклад, чоловіку й жінці [27, с. 146].

Вагомий внесок у визначення ролі та місця жінки в суспільстві зробили представники марксистської теорії. Марксистки головним винуватцем пригнічення жінки визнавали класове суспільство. Перша теорія ґендерної нерівності була подана в роботі Ф. Енгельса “Походження сім’ї, приватної власності і держави”. Ф. Енгельс пов’язував нерівність статей із приватною власністю на засоби виробництва. На думку Енгельса, в результаті поступового залучення жінок у суспільне виробництво рівність статей буде посилюватись, а коли всі господарські функції сім’ї та виховання дітей візьме на себе суспільство, основою для шлюбу буде тільки кохання [8, с. 74].

А. Бебель запропонував шляхи соціального звільнення жінки. На його думку, жінка повинна бути рівноправним учасником суспільних відносин, мати ті ж права та можливості, що й чоловік, вимагати визнання своїх прав. Для того, щоб змінити соціальний статус жінки в суспільстві, А. Бебель вважав за необхідне створити для представників обох статей рівні умови. Він засуджував чоловіків, які дотримувались точки зору, що жінки повинні займатися лише домашніми справами [2, с. 299].

Наступний етап дослідження ґендерної рівності розпочинається у 40-ві рр. XX ст. Він пов’язаний з переміщенням проблем жінок із політико-правового на рівень культури. Підґрунтям для цього стали антропологічні дослідження М. Мід, яка вперше у своїй книзі “Стать і темперамент у трьох примітивних суспільствах” (1935) вивчила процеси, за-

вдяки яким чоловічі та жіночі індивіди стають чоловіками й жінками, відповідно до приписів їхніх культур, та висловила думку про те, що необхідно розрізняти біологічну та соціальну стать [7, с. 27].

Ще однією передумовою для цього можна назвати положення, що викладені у відомій книзі С. де Бовуар "Друга стать" (1949), у якій вона з феміністської точки зору (з точки зору дискримінації жіночого) аналізує особливості функціонування жіночого в культурі. Детально зупиняючись на біології жіночої статі, С. де Бовуар водночас показує неспроможність патріархального переконання в неповноцінності жінок, що визначається цією біологією [14, с. 50].

Крім того цій дослідниці належить відомий вислів: "Жінкою не народжуються, жінкою стають" [3, с. 216], що дало поштовх для подальших ґендерних досліджень.

У 70-х рр. ХХ ст. жіноча проблематика виходить за межі історико-політичного та публіцистичного жанру й стає предметом наукового інтересу. Так, у західних університетах виникають центри "жіночих" досліджень з особливими програмами, які включали спеціалістів з біології, фізіології, антропології, етнографії, філософії, історії, філології. Для того, щоб об'єднати всі ці різні науки в єдине ціле було введено нове поняття "ґендер", у результаті чого виникли дослідження з ґендерної рівності [12, с. 70].

IV. Висновки

Становлення ґендерної рівності як об'єкта дослідження загальнотеоретичної юриспруденції має тривалу історію. Філософські концепції античних мислителів стосовно місця жінки в суспільстві були традиційними для патріархального розподілу ролей у тогочасному суспільстві. Протягом століть у більшості європейських країн існувала ґендерна асиметрія в усіх сферах громадського й державного життя. Позитивні зрушення відбулись за часів Відродження та Просвітництва, а також внаслідок буржуазних революцій, які проголосили рівність між чоловіком та жінкою відповідно до принципів справедливості та рівноправ'я, рівного доступу до громадської діяльності. На сучасному етапі жіноче питання набуває особливого інтересу, в результаті чого починають виникати ґендерні дослідження, що становлять окрему сферу наукового пізнання.

Список використаної літератури

1. Аристотель. Политика / Аристотель // Сочинения : в 4-х т. – Москва : Мысль, 1983. – Т. 3. – С. 295–450.
2. Бебель А. Женщина и социализм / А. Бебель. – Москва, 1959. – 592 с.
3. Бовуар С. Друга стать : у 2 т. / С. Бовуар ; пер. з франц. – Київ : Основи, 1994. – 390 с.
4. Вегнер О. М. Фемінізм як джерело ґендерної політики / О. М. Вегнер // Держава і право. Серія: Юридичні і політичні науки : зб. наук. праць. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2006. – Вип. 34. – 688 с.
5. Ворчакова І. Є. Філософські концепції суспільного статусу жінки в західній політичній культурі : від античності до марксизму [Електронний ресурс] / І. Є. Ворчакова // Гілея : науковий вісник. – Київ, 2010. – Вип. 34. – С. 1–14. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/P11_doc.pdf.
6. Гендерні аспекти в державному управлінні : навч.-метод. посіб. / Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ. п-в, установ і орг. ; упор. Л. А. Юда. – Чернігів : ЦППК, 2009. – 22 с.
7. Дядюн К. В. Гендерный подход в уголовном праве: история и современность / К. В. Дядюн // Криминологический журнал ОГУЭП. – 2011. – № 1 (15). – С. 27–32.
8. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованием Льюиса Р. Моргана. / Ф. Энгельс. – Москва : Политиздат, 1985. – 365 с.
9. Женщины в истории: возможность быть увиденными : сб. науч. ст. / под ред. И. Р. Чикаловой. – Минск : БГПУ, 2004. – Вып. 3. – 308 с.
10. Зуйкова Е. М. Феминология и гендерная политика : учебник / Е. М. Зуйкова, Р. И. Ерусланова ; Рос. гос. соц. ун-т. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Дашков и К°, 2010. – 305 с.
11. Кант И. Антропология с прагматической точки зрения / И. Кант // Собрание сочинений : в 6 т. / под общ. ред. В. А. Асмуса, А. В. Гулыги, Т. И. Ойзермана. – Москва : Мысль, 1966. – Т. 6. – С. 349–588.
12. Козлова Е. А. Феминизм в Европе и США: генезис и становление [Электронный ресурс] / Е. А. Козлова // Вісник СевДТУ. – 2008. – Вип. 89. – С. 67–74. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2008_2009/89-SevNTU/89-14.pdf.
13. Кулачек О. Українська жінка на початку третього тисячоліття: від соціальних рухів до політики / О. Кулачек // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні : матеріали наук.-практ. конф. / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – Київ : Вид-во УАДУ, 2001. – 380 с. (140)
14. Левченко К. Б. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку : монографія / К. Б. Левченко. – Харків : Вид-во НУВС, 2001. – 348 с.
15. Левченко К. Б. Управління процесами формування ґендерної політики в Україні (організаційно-правові аспекти) : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Катерина Борисівна Левченко ; Нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2003. – 420 с.

16. Ліщук Л. В. Гендерні ролі в історії цивілізації [Електронний ресурс] / Л. В. Ліщук // Мультиверсум: філософський альманах. – 2007. – № 63. – С. 1–8. – Режим доступу: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_63/%CB%B3%F9%F3%EA.pdf.
17. Основи теорії гендеру: навч. посіб. – Київ: К. І. С., 2004. – 536 с.
18. Оукин С. М. Философы-королевы и частные жены: Платон о женщинах и семье / С. М. Оукин // Феминистская критика и ревизия истории политической философии / сост. М. Л. Шенли, К. Пейтмен; пер. с англ. под ред. Н. А. Блохиной. – Москва: РОССПЭН, 2005. – С. 25–54.
19. Платон. Государство / Платон // Сочинения: в 3-х т. / под ред. А. Ф. Loseva, И. Ф. Asmusa. – Москва, 1971. – Т. 3 (1). – С. 89–454.
20. Пушкарева Н. Частная жизнь женщины в Древней Руси и Московии: невеста, жена, любовница / Наталья Пушкарева. – Москва: Ломоносовъ, 2011. – 216 с.
21. Пушкарева Н. Л. Женщины Древней Руси / Н. Л. Пушкарева. – Москва: Мысль, 1989. – 286 с.
22. Слабчук Т. Статус жінки у західній філософсько-політичній думці [Електронний ресурс] / Т. Слабчук // Сучасна українська політика. – 2011. – Вип. 22. – С. 1–4. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Sup/2011_22/Rozdil_1/10_Slabchuk.pdf.
23. Слюсаренко Н. В. Роль та місце жінки в історії розвитку суспільства [Електронний ресурс] / Н. В. Слюсаренко // Педагогічний альманах. – 2006. – № 1. – С. 172–183. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pedalm/slyusarenko3.pdf.
24. Тукаленко І. Від рівності прав до рівності можливостей / І. Тукаленко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 128–135.
25. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – Київ: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії АН УРСР. – Київ, 1973. – 600 с.
26. Фурье Ш. Избранные сочинения: в 4-х т. / Ш. Фурье. – Москва; Ленинград: Изд-во АН СССР, 1951. – Т. 1. – 427 с.
27. Фурье Ш. Теория четырех движений и всеобщих судеб / Ш. Фурье. – Москва, 1938. – Т. 1. – 215 с.
28. Цимбал О. Жінка в історії України: студії Миколи Голубця / О. Цимбал // Український історичний збірник. – 2009. – Вип. 12. – С. 364–372.
29. Чухим Н. Д. Проблема статі: виникнення та генеза / Н. Д. Чухим // Основи теорії гендеру: навч. посіб. – Київ: К. І. С., 2004. – С. 30–78.
30. Шутова О. М. Тенденции антропологизации в современной историографии: история повседневности, устная и гендерная истории / О. М. Шутова // Крыніцазнаўства і спецыяльныя гістарычныя дысцыпліны. – 2002. – Вип. 1. – С. 106–121.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2014.

Ганзицкая Т. С. Историографический анализ места и роли женщины в обществе

Статья посвящена рассмотрению вопроса истории становления взглядов на место и роль женщины в обществе. Проведен историографический анализ взглядов ученых, начиная с древних времен до современности. Определены особенности в развитии подходов о значении женщины в социуме в отношении каждого периода.

Ключевые слова: гендерное равенство, гендерные исследования, феминизм, роль женщины.

Hanzyska T. Women's Role and Status in Society: Historiographical Analysis

The article is about the history of opinion formation concerning women's status and role in society. It is a historiographical research of scientific opinions on this problem from ancient times to the present day. The author has defined main features in the development of approaches regarding the importance of women in society according to each period.

The formation of gender equality as an object of general theoretical studies in law has a long history. The earliest known ideas concerning women's and men's status in society were fixed from ancient times. According to them a male person was defined as a possessor, he was endowed with the supreme power in public affairs. Functions of women were limited by private sector. Serving a husband and bringing up children was considered as the main purpose of women's living. Development of human society has caused some changes in the status of women. Especially much attention was paid to women's education.

The bourgeois revolutions had a positive impact on gender equality. They proclaimed the equality of both sexes and started women's movement, aimed at consolidating the political rights of women. In the 40s of the twentieth century scientific researches of gender equality is associated with some changes in studying the problems of women and men with political and legal spheres of knowledge on the level of culture. At that time some main factors that influence the formation of male sex and female sex were analyzed.

In the 70s of twentieth century interest in women's issues increased. It went beyond the historical, political and journalistic genre. As a result, research on gender issue which establish a separate sphere of scientific knowledge, emerged.

Key words: gender equality, gender studies, feminism, the role of women.